

„Životodárný pramen z nitra“

Při slavnosti biřmování ve zdejší farnosti zaznělo v evangeliu Ježíšovo hlasité zvolání, jehož poslední dvě tři slova obvykle přeslechneme (Jan 7, 37–38). Byl zrovna Svátek *stánků* (Sukkot). Izrael se na těch pár dní stal opět národem nomádů, který putuje pouští, přespává ve *stanech* a ve všem co nachází k snědku je odkázán na Hospodinovu štědrost (Lv 23, 39–43). Během svátků se Ježíš několikrát ocitne na chrámovém nádvoří. Veřejně mluví, a když je potřeba tak i křičí, ale pro většinu posluchačů je nesrozumitelný. „Budete mě hledat, ale nenajdete; a kde jsem já, tam vy přijít nemůžete.“ (srov. Jan 7, 32–36). Když se slavnost chýlí ke svému závěru, Ježíš opět křičí jako smyslů zbavený: „Kdo žízni, ať přijde ke mně a pije. Kdo ve mě věří, jak říká Písmo, potečou proudy vod z jeho srdce.“ (v. 37–38).

Proudy vod potečou ze srdce toho, kdo ve mě věří!

Ježíšova slova byla tajuplná tehdy i dnes. Část, kde hovoří o *žízní* a zdarma *napájení se*, nás nijak nepřekvapuje. „Pane, dej mi tu vodu, abych už nikdy neměla žízeň a nemusela sem chodit čerpat.“, říkáme společně se samaršskou ženou (Jan 4, 15). Jsme zvyklí prosit. Školy duchovního života připomínají, že *žízníme* po Boží milosti a díky Kristu ji můžeme pít plnými doušky, vždyť on je „pramenem vody tryskající do života věčného“ (Jan 4, 14).¹ Dokonce i o eucharistii říkáme, že ji *přijímáme*.² Otevíráme ústa nebo natahujeme ruku pro své individuální obohacení. Nebráníme se tomu. Zvláště, když Bůh, kterého nikdo nikdy neviděl (Jan 1, 18), nedělá žádné kontroly, co s těmi *přijatými* dary vlastně děláme.

Proto je působivá ta druhá část Ježíšova výroku. Nemluví zde o žádném skromném pramínku v hlubokém lese, který turista najde víceméně náhodou a trpělivě si počká než mu těch pár kapek vytvoří v dlaních jeden hlt osvěžující vody. Ne. Ten, kdo věří Kristu, není svému okolí sklenicí vody, ale mocným proudem, který zahání žízeň, osvěžuje, oživuje, přináší klid i potěšení. Doslova se hovoří o *živé vodě* (ač se to českým katolíkům ztratilo v překladě).³ „To řekl Duchu, který dosud nebyl dán, protože Ježíš nebyl ještě oslaven.“ (Jan 7, 39). Duch se teprve „vznáší nad vodami“, jak by řekl starozákonní básník (Gn 1, 2). Zlom přichází až po Velikonocích. Křesťané začínají svými ústy vyznávat víru ve *smrt a vzkříšení Člověka* a jejich posluchači se (nejen obrazně) noří do živé vody, aby přijali nový *život z vody a z Ducha Svatého* (Jan 3, 5).

---

1 Nelze zbavit dojmů, že (bohoslužebné) životy našich farností mnohdy vypovídají o urputné autosugesci než o autentickém pocitu žízně.

2 Latina a řada moderních jazyků běžně *slaví communio*, tj. společenství.

3 Když jsme u té doslovnosti: ono citované *srdce* nebo *nitro* tehdejší autor vnímal více fyzicky než symbolicky. Měl namysli břicho, žaludek a koneckonců i lůno. Prýštění oživující vody díky tomu získává (sur-)realistický význam. Jsou autoři, kteří se nezdrahají hovořit o plodové vodě. Ježíšova slova tím získávají netušenou názornost.

Vyznání ústy

Víra v srdci vede ke spravedlnosti, vyznání ústy vede ke spáse. (Řím 10, 10)

Ježíš v jednu chvíli pronese větu: „Ústa mluví to, čeho je srdce plné.“ (Mt 12, 34).⁴ Byla to jízlivá poznámka farizeům, ale klidně ji můžeme vztáhnout i na sebe. Srdce zahořklé (Mt 10, 24) i srdce pokojně smýšlející (Lk 2, 19) dává podnět ústům. Srdce sevřené strachem přinutí člověka mlčet, aby neřekl něco „špatně“. Pokud má apoštol Pavel pravdu, a *vyznání ústy vede ke spáse*, a to ke spáse vyznavače i posluchačů (srov. Řím 10, 14), naše srdce se potřebuje zbavit strachu z přešlapů a začít přetékat důvěrou, prorockými *proudy životodárné vody*.

Co to má všechno společného s koronavirem a zavřenými kostely? Pevně doufám, že *životodárný pramen*, který vytéká z Chrámu, se vlévá se do pouště a kamkoli dosáhne, objevuje se život (Ez 47, 1–12). Byli jsme „vytečeni“ z kostelů, abychom posvěcovali svět ve svém okolí. Ono liturgické „Ite, missa est.“⁵ sice zaznívá při každé mši sv., avšak bez většího ohlasu. Nyní nás vnější okolnosti přinutí stát se pramenem pokoje a úlevy všem, kteří patří do našeho všednodenního světa. Jsme zváni posvěcovat Den Páně, zpřítomňovat naději Velikonoc (potažmo adventu a Vánoc), a to v podmínkách, které jsou pro každého z nás unikátní. Kéž naše ústa přetékají, čím je naše srdce plné, a vede to ke spáse nás i našich blízkých. Nemusíme „truchlit tak jako ostatní, kdo nemají naději.“ (1 Sol 4, 13b). Pokud důvěřujeme Kristu a v jeho velikonočním příběhu vidíme naději pro náš život, asi bychom si to neměli nechávat pro sebe.⁶ Způsob našeho prožívání neděle je toho vždy, ať už v karanténě nebo bez ní, v kostele nebo mimo něj, zářným znamením.

Chvála tělesnosti

Přes všechnu nadsázku a poetické vyjádření *pramenů proudících z nitra* člověka, nás Bůh obdařil v celku krásným tělem a naše slavení tak nemůže zůstat u dušení ekvilibristiky. Srdce nám přeci otevírá ústa a ústa povzbuzují k činům (srov. Řím 10, 10; Jak 1, 22).

Dary ani oběti jsi nechtěl, ale připravils mi tělo. (Žid 10, 5)

Jsou to vlastně slova 40. žalmu. Autor listu Židům je vkládá do Kristových úst, když rozjímá jak se celá jeho bytost – a autor zvláště zdůrazňuje jeho svobodnou vůli (v. 10) – stala darem lidstvu a přinesla mu posvěcení (v. 14). Tedy člověk, který důvěřuje

4 Tentokrát svatopisec míní *srdce* (řec. *kardia*) ve smyslu nitro člověka; sídlo myšlení, chtění, lásky i svědomí. Ježíšův výkřik v Chrámu používá *srdce* (řec. *koilia*) ve smyslu fyzické nitro, břicho, žaludek, či lůno. V řeckém textu se objevuje ještě jedno *srdce* (řec. *splanchnon*) s důrazem na vnitřnosti, ale nemá smysl z toho vyvozovat hlubokomyšlné závěry. Fyziologii tehdejší autoři příliš neřešili. V našich pojmech se dotýkali charakteru, osobnosti, vůle nebo myšlení člověka.

5 Latinské „Ite, missa est.“ (dosl. „Jděte, nastala misie.“) je v české liturgii tlumočeno jako „Jděte jménu Páně“. Je to sice krásné vyslání z kostela, ale zamlčuje účel působení křesťana ve světě. V roce 2008 byla tato *slova vyslání* celosvětově obohacena o další varianty, které zatím nemají oficiální český překlad: „Jděte a hlásejte Pánovo evangelium.“, „Jděte v pokoji a oslavujte svým životem Pána.“, „Jděte v pokoji.“

6 Je třeba mít na paměti, že teprve z reflexe velikonočního tajemství a tajemství křestního vyznání je odvozeno naše slavení adventu a Vánoc. Bez porozumění Velikonoc jsou Vánoce jen roztomilým příběhem s ovceci, volem a oslem (v betlémské kultuře ještě vystupuje slon a velbloud).

Kristu a svobodně jedná, slaví tu nejlepší bohoslužbu a stává se pramenem posvěcení svému okolí. Není náhodou, že apoštol Pavel v listě Efeským hovoří o svém apoštolátu mezi cizími lidí a stopy svého „překypujícího nitra“ vidí přímo na svém těle (srov. Ef 3, 13). A teprve tyto „svátosti těla“⁷ dávají Pavlovi – a komukoliv jinému – „pochopit celou tu šířku a délku, výšku a hloubku, a poznat Kristovu lásku přesahující všechno poznání.“ (Ef 3, 18.19a).

O *duchovní zkušenosti* křesťana platí to samé, co kdysi evangelista Jan napsal do svého Prologu o Bohu: „nikdo nikdy ho neviděl“ (Jan 1, 18a). Teprve když „se stane tělem a bude přebývat mezi námi, ostatní lidí uvidí odlesk Boží slávy“ (srov. v. 14). Janovské Slovo bez těla je živé, krásné, božské, ale člověku nesrozumitelné a nesdělitelné (srov. v. 18). Událost ztělesnění Slova radikálně vstoupila do lidských dějin, aby od té doby nic nebylo jako dřív. Jakákoli naše snaha posvětit neděli a duchovní zkušenost vyjádřit tělesnou činností sice nebude srovnatelným „skokem pro lidstvo“, ale „malým krokem pro osobní život člověka“ bude bezpochyby.

Lidskost

Kdykoli se Ježíš hádal o smysl dodržování šabatu a pracovního klidu (např. Mt 12, 1–8), jeho oponenti se správně drželi vyznání, že Hospodin Bůh má být pro člověka vždy na prvním místě (např. Dt 6, 4). „Šest dní budeš pracovat a dělat všechnu svou práci, ale sedmý den je šabat patřící Hospodinu, tvému Bohu. Nebudeš dělat žádnou práci ty ani tvůj syn ani tvá dcera, tvůj otrok ani tvá otrokyně, tvé zvíře ani tvůj příchozí, který je ve tvých branách, protože šest dní Hospodin dělal nebesa a zemi, moře a všechno, co je v nich, a sedmý den odpočinul. Proto Hospodin požehnal šabat a posvětil ho.“ (Ex 20, 9–11). Slova Mojžíšova Zákona jsou jasná. Kde bere Ježíš odvalu proti nim vystupovat? Vícekrát na tuto otázku odpovídal a my jeho slova často citujeme: „Miluj Pána, svého Boha... Miluj svého bližního... Miluj sám sebe.“ (srov. Mt 22, 34–40). Je to srdečná odpověď, bezpochyby. Není ale přímou odpovědí na jasně položenou otázku: proč dává přednost člověku, když Hospodin Bůh má být na prvním místě?

Evangelista Matouš hned dvakrát v této souvislosti cituje proroka Ozeáše: „Milosrdenství chci, a ne oběť!“ (Oz 6, 6a; Mt 9, 13; 12, 7).⁸ V prorockém duchu přistupovat s milosrdnou tváří k druhým lidem a snažit se poznávat Boží moudrost a smysl Pánových slov je víc než veškerá chrámová zbožnost. Obdobně nás evangelista Lukáš nechává nahlédnout do nebe a všímá si radosti Božích andělů nad člověkem s uzdravenou lidskou důstojností (Lk 15, 1–10). Ukazuje usmívající se tvář nebeského Otce. V etickém požadavku se obrací k lidem a jako motivaci pro duchovní život nabízí empatii.

Říkám vám, Boží andělé se radují i z jediného hříšníka, který se obrátí. (Lk 15, 10)

7 Pamatujme na tradiční katechismovou definici: svátosti jsou viditelná znamení neviditelné Boží milosti (srov. KKC, čl. 774).

8 Neboť já mám zalíbení v *milosrdenství*, a ne v obětech, *poznání Boha* jsem si oblíbil víc než zápalné oběti. (Oz 6, 6).

Ježíšův důraz na lásku k bližnímu není obyčejný humanismus. Je to pravá bohopocta. A to je na tom zarážející. Copak může být stvoření stejně chvályhodné jako sám Stvořitel? „Jak zpozdilé je vaše myšlení! Copak se může hlína rovnat hrncíři?“ (Iz 29, 16a). Pokud láska k nebeskému Otci vede člověka k empatii, je to bezpochyby správná cesta. Milovat druhého zřejmě neznamená pouze zírat mu do očí (v křesťanské tradici se běžně používá pojem *nažíraní* jako překlad *kontemplativního způsobu modlitby*). Milovat druhého zjevně vyžaduje i tvořivost a vnímavost. „Naslouchání umožňuje vzájemné obdarování v empatickém prostředí... Současně vytváří podmínky pro takové hlásání evangelia, které skutečně, rozhodně a účinně zasáhne srdce.“ (Christus vivit, čl. 23). Milovat druhého znamená jít s ním kus životní cesty (srov. Sk 10, 19–20).

Bůh si zamiloval člověka, vyrozuměl onehdy Abram (Gn 12, 1–4). Když Abrahámovi praprapotomci otročili v Egyptě, možná jim tento příběh o milujícím a doprovázejícím Bohu přišel k smíchu. Křičeli zoufalství (Ex 3, 7). A Hospodin? Ticho po pěšině... až jedno promluvil k Mojžíšovi (Ex 3). Hodně vody protéklo řeknou Jordánem a nárek Izraele neustával. Zpustošené severní království, zničené jižní království, Chrám srovnaný se zemí.⁹ Stále má smysl hovořit o Bohu, který si zamiloval člověka a je mu nablízku?

Advent Vánoc

Když prorok Izaiáš ohlašoval králi Achazovi narození dítěte, asi v tu dobu nemyslel na zlomovou událost lidských dějin. Achaz se tehdy vzpouzel. Jak malé dítě se držel svého vlastního politického plánu a nechtěl si ho nechat prorokem vymluvit. „Ne, ne, ne. Hospodina se ptát nebudu. Vždyť je to vlastně taková drobnost se kterou nemá smysl ho obtěžovat...“ (srov. Iz 7, 12). Buď jak buď, Izaiáš tehdy pronesl proroctví o narození dítěte, jehož symbolické jméno bude Emmanuel, v překladu *Bůh s námi* (Iz 7, 14). Velmi dobře tuhle myšlenku znal evangelista Matouš a s její pomocí vytvořil červenou niť našeho slavení Vánoc: narození Dítěte, v němž bude *Bůh s námi* (Mt 1, 22–23). Ve svém evangelním příběhu ukázal Božího Syna, který se vlomil do lidských dějin, aniž by ho v tu chvíli někdo vyloženě očekával. I kněží si tehdy zvykli, že se Bůh někde skrývá a mlčí. Čas protékal rezignovanému člověku mezi prsty a nebyla síla vyhlížet nějakou změnu. A byl to Hospodin, kdo byl iniciativní – podobně jako kdysi s Abramem – a zničeho nic se ozval: „Josefe, neboj se přijmout svoji těhotnou snoubenku...“ (Mt 1, 20). Měl nastat pravý *advent*. Bůh vstupuje k lidem. Bůh se stává člověkem, jedním z nás.

V těchto dnech se zdá pravděpodobné, že letošní Vánoce prožijeme výrazně ochuzeni o nekonečná *dudlajdá* a vychvalování pastýřů u jesliček s jejich dary českého venkova božskému nemluvnátku. Někteří z našich blízkých bezpochyby utrousí něco o „zničených Vánocích“. Budou to krušné chvíle, jakoby charakter Vánoc vyšuměl. Každoročně platí, že Vánoce jsou „nejemotivnějšími svátky v roce“. Letos to bude platit dvojnásob. Kéž bychom jako křesťané neplakali beznadějí (viz výše, 1 Sol 4, 13b). K romantickým slovům o slámě a oslíkovi můžeme přidat i svoji obyčejnou blízkost. Neschovávejme se za množství (reprodukovaných) koled a bezpočet dárků. Vánoce

---

9 O krvelačném 20. století ani nemluvě.

pozvedly lidský život na svátost a tím se staly „tématem“ celého roku. Betlémští andělci žasnou nad tím, jak sebeodstrčenější člověk je hoden úcty. Tetelí se blahem, když vidí, že si to obyvatelé té krajiny začínají pomalu uvědomovat.

Daleko od judských pastvin je pro nás obyčejná lidskost, touha po setkání a rozumný dialog základním kamenem křesťanské bohoslužby. Nepotřebujeme tím sebestředně oslavovat sami sebe (i když to tak občas vypadá). Spíše je příležitost přestat tvořit náhodně shromážděnou skupinu lidí. Stát bok po boku je krásná věc. Jednat *spolu* je však smysluplnější. Teprve tehdy je zjevné, že svému okolí jsme *proudem životodárné vody*, která přináší osvěžení.¹⁰

Pavel Jäger

„Jedno z nedělních utrpení spočívá v tom, že mám z postele výhled na Pfefferova záda ve chvíli, kdy se modlí. Každý se asi podiví, když řeknu, že na modlícího se Pfeffera je příšerný pohled. Ne že by plakal nebo se rozlítostňoval, to ne, ale má ve zvyku se čtvrt hodiny, slovy celou čtvrt hodinu, houpat na patách. Sem a tam, sem a tam, trvá to nekonečně dlouho, a kdybych nesemkla víčka, dostala bych z toho za chvíli závratě.“

Anne Frank: poznámky z neděle 20. února 1944

---

¹⁰ Text vznikl v trestuhodném rozsahu více než šesti týdnů. Tématické švy jsou zjevné, čas plyne stále kupředu, přesto není nutné hledat inspiraci v Lotově ženě.

Upraveno: 24. II. 2020